

ფემიციდის, როგორც გენდერული დისკრიმინაციით მოტივირებული დანაშაულის, კვალიფიკაციის პრობლემები (კანონმდებლობისა და სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი)

თამარ ავალიანი

*სამართლის დოქტორი,
კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი*

საკვანძო სიტყვები: ქალი, ოჯახი, ძალადობა

შესავალი

ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციის მიმართულებით გადადგმული ნაბიჯების მიუხედავად, საქართველოში კვლავ პრობლემად რჩება გენდერული ნიშნით ჩადენილი ქალთა მკვლელობების სათანადო საკანონმდებლო რეგლამენტაცია, ფემიციდის იდენტიფიცირების, სათანადო კვალიფიკაციისა და სასჯელის შეფარდების საკითხები. სტატიაში გაანალიზებულია ფემიციდის იდენტიფიცირებისა და კვალიფიკაციის კუთხით არსებული პრობლემები და სასამართლო ეტაპზე ქალთა მკვლელობების საქმეების განხილვის ხარვეზები.

1. ფემიციდი და ფემინიციდი

ტერმინი „ფემიციდი“ (femi – ქალი, cide – კვლა) ქალის მკვლელობა გენდერული ნიშნით 1970 წელს დაამკვიდრა ფემინისტმა სოციოლოგმა დიანა რასელმა და გულისხმობს ქალის განზრახ მკვლელობას იმიტომ, რომ იგი ქალია. რასელის განმარტებით „ფემიციდი არის ქალის სექსისტური მკვლელობის ყველა ფორმა, რომლებიც მოტივირებულია ქალზე უფლებების ქონის სურვილით ან მასთან შედარებით უპირატესი მდგომარეობით სიამოვნების მიღების ან სადისტური სურვილებით, ანდა ქალის მიმართ მესაკუთრული დამოკიდებულებით.¹“ ტერმინი „ფემიციდი“ ხშირად გამოიყენება სოციოლოგებისა და კრიმინოლოგების მიერ, თვითმკვლელობების გენდერული კუთხით შესწავლისთვის². ფემიციდი მოიცავს სახელმწიფოს ტოლერანტულ დამოკიდებულებას ყველა იმ განგრძობადი ძალადობრივი აქტის მიმართ, რომლებიც ქალის სიკვდილს იწვევს – ფსიქოლოგიური ძალადობა, ფიზიკური და სიტყვიერი შეურაცხყოფა, წამება, გაუპატიურება და სექსუალური ძალადობა, პროსტიტუცია, ბავშვზე ძალადობა, ჩვილ გოგონათა მკვლელობა, გენიტალიების დასახიჩრება, ოჯახში ძალადობა³.

„ფემიციდის“, როგორც ცალკე მდგომი ტერმინის პოლიტიკური მიზანია, აღიაროს და გამოააშკაროს ქალთა დისკრიმინაცია, ჩაგვრა, უთანასწორობა და სისტემური ძალადობა, რომლის კულმინაცია არის ძალადობის ყველაზე უკიდურესი ფორმა – ქალის სიცოცხლის მოსპობა.⁴

1 Russel D.E., 2006. P. 77-78. quoted in Latin American Model Protocol, p.13. Russel D.E., Roberta Harnes A., 2001. „Femicide in Global Perspective“, New York: Teachers College, 2001. P. 77-78

2 Spinelli B., 2011. „Femicide and Feminicide in Europe, Gender motivated killings of women as a result of intimate Partner of intimate partner violence“, Expert Paper, p. 7.

3 Monarrez Fragozo J., Feminicidio sexual serial en Ciudad Juarez. 1993-2001. Debate Fem., v. 13, n.25, p.279-308, 2002.

4 Russel D.E., Roberta Harnes A., 2001. „Femicide in Global Perspective“, New York: Teachers College, 2001. P. 77-78.

ფემიციდის მსხვერპლი ქალების 70% სიკვდილამდე იყვნენ მკვლელი პარტნიორების მიერ ფიზიკური ძალადობის მსხვერპლნი, რაც მიუთითებს, რომ მსხვერპლის მიმართ ძალადობა ფემიციდის უპირველეს რისკფაქტორს წარმოადგენს⁵.

გაეროს სპეციალური მომხსენებელი ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხზე განასხვავებს ფემიციდის 2 კატეგორიას:⁶ აქტიურ (პირდაპირ)* და პასიურ (არაპირდაპირ)* ფემიციდს.

ლათინო-ამერიკული სახელმძღვანელო ოქმი განმარტავს ფემიციდის შემდეგ ტიპებს⁷:

- **ინტიმური ფემიციდი** არის ქალის მკვლელობა მამაკაცის მიერ, რომელთანაც ქალს ჰქონდა ინტიმური (ემოციური ან/და სექსუალური) ურთიერთობა. დანაშაულის ჩამდენია მეუღლე, ყოფილი მეუღლე, სექსუალური პარტნიორი, ყოფილი სექსუალური პარტნიორი, შეყვარებული, ყოფილი შეყვარებული, ან მამაკაცი, რომელთანაც ქალს ჰყავს შვილი.

5 Campbell J. C., 2003. „Risk Factors for Femicide in Abusive Relationships: Results From a Multisite Case Control Study, American Journal of Public Health“. p.93.

6 გაეროს სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში. A/HRC/20/16, 2012 წლის 23 მაისი, პარა. N16, ხელმოწვედომია ბმულზე: http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/A.HRC.20.16_En.pdf

* ქალის მკვლელობა ოჯახში ძალადობის შედეგად; ინტიმური პარტნიორის მიერ ქალის მკვლელობა; ქალის მკვლელობა მიზოგინიური მოტივით; ქალის მკვლელობა „ღირსების“ სახელით; შეიარაღებული კონფლიქტის დროს ჩადენილ ქალთა მკვლელობა, როგორც ომის სტრატეგია; მზითვითან დაკავშირებული ქალის მკვლელობა; ქალის სექსუალურ ორიენტაციასა და გენდერულ იდენტობასთან დაკავშირებული მკვლელობა (ლესბოფობიური და ტრანსფობიური ფემიციდი); ჩვილ გოგონათა მკვლელობა და სქესის სელექცია (ფეტციდი)

* ქალის გარდაცვალება უსაფრთხოების ნორმების დაუცველად ჩატარებული აბორტის გამო; დედათა სიკვდილიანობა; მანქანა ტრადიციული პრაქტიკით (მაგ. გოგონათა სასქესო ორგანოს დასახიჩრებით) გამოწვეული გარდაცვალება; ტრეფიკინგთან დაკავშირებული ქალთა გარდაცვალება; ქალთა გარდაცვალება მათი უგულებელყოფის, შიმშილის ან არასათანადო მოპყრობის გამო; ქალის გარდაცვალებას სახელმწიფო მოხელეთა მოქმედებების/უმოქმედობის შედეგად და სხვ.

7 Latin American Model Protocol, p. 15-16.

დანაშაული შესაძლოა ასევე ჩაიდინოს მამაკაცმა, რომელიც კლავს ქალს იმის გამო, რომ ქალი უარს ამბობს მასთან ინტიმურ (ემოციურ თუ სექსუალურ) ურთიერთობაზე.

- **ოჯახური ფემინიციდი** წარმოადგენს ოჯახის წევრის ან ნათესავი ქალის მკვლელობას (რაც შეიძლება ამასთანავე იყოს ან არ იყოს ინტიმური ფემინიციდი).

ტერმინი „ფემინიციდი“ მექსიკელმა მკვლევარმა მარსელა ლეგარდმა დაამკვიდრა. იგი აღნიშნავს სახელმწიფოს უმოქმედობას ქალთა მკვლელობებთან მიმართებით – როდესაც სახელმწიფოს არ აქვს პოლიტიკური ნება, მოახდინოს ამგვარი დანაშაულების გამოძიება და დამნაშავეთა დასჯა.⁸ ფემინიციდის დროს დგება სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა ქალთა მკვლელობების დაუსჯელობის გამო.

3. ფემინიციდი ლათინურ-ამერიკული სისხლის სამართლის კანონმდებლობის მიხედვით

ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალში არ არსებობს ფემინიციდის უნიფიცირებული დეფინიცია. ტერმინს „ფემინიციდი“ არ იხსენიებს ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ხელშეკრულებები, მათ შორის, გაეროს ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენცია და ევროპის საბჭოს კონვენცია ქალთა მიმართ ძალადობის და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ (სტამბოლის კონვენცია). ტერმინი არასდროს გამოუყენებია ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს, თუმცა იგი გვხვდება ინტერ-ამერიკული სასამართლოს პრაქტიკაში და ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხზე გაეროს სპეციალური მომხსენებლების დოკუმენტებში.

8 Rosa-Linda Fregoso, and Cynthia Bejarano., 2010. „Terrorizing Women: Femicide in the Americas“. Duke UP, შესავალი.

ლათინურამერიკული მოდელური ოქმის მიხედვით „ფემინიციდი არის ქალის მკვლელობა იმ მიზეზით, რომ იგი ქალია, ჩადენილი ოჯახში, ოჯახური ან სხვა პირადი ურთიერთობის კონტექსტში, საზოგადოების ნებისმიერი წევრის მიერ ან როდესაც იგი ჩადენილია სახელმწიფოს ან მისი აგენტების მოქმედების ან უმოქმედობის შედეგად“.⁹

ლათინურამერიკულ ქვეყნებში განაგრძევენ სამი ტიპის სისხლის სამართლის საკანონმდებლო რეგულაციას ფემინიციდთან დაკავშირებით:

3.1 ფემინიციდი – ცალკე მდგომარეობის სისხლის სამართლის დანაშაული

ჩილეს, კოსტა-რიკას, გვატემალას, ნიკარაგუასა და პანამას სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ფემინიციდი ცალკე არსებულ დანაშაულს წარმოადგენს. მექსიკის, პერუსა და ბოლივიის კანონმდებლობა ფემინიციდის ნაცვლად იხსენიებს ტერმინს „ფემინიციდი“. ნიკარაგუასა და სალვადორის სისხლის სამართლის კანონმდებლობით, განყენებულ დანაშაულს წარმოადგენს დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილი ფემინიციდი¹⁰.

ბოლივიის სისხლის სამართლის კანონმდებლობა დასჯადად აცხადებს ქალის მკვლელობას ჩადენილ მსხვერპლის ამჟამინდელი ან ყოფილი მეუღლის მიერ; მსხვერპლის მიერ დამნაშავესთან პარტნიორული, სასიყვარულო, ინტიმური ურთიერთობის დამყარებაზე უარის თქმის გამო; როცა მსხვერპლი უმწეო მდგომარეობაშია; მსხვერპლის ორსულობის გამო; როდესაც მსხვერპლი დამნაშავესთან დაქვემდებარებულ მდგომარეობაში იმყოფება ან რაიმე სახით დამოკიდებულია დამნაშავეზე; მსხვერპლი დამნაშავესგან მკვლელობამდე განიცდიდა ფიზიკურ, ფსიქოლოგიურ,

9 Latin American Model Protocol, p.14.

10 El Salvador – Special Comprehensive Law for a Life Free from Violence for Women. Law No. 779. 2012. Nicaragua: Comprehensive Law against Violence toward Women and Reforms to Law No.641, „Criminal Code“

სექსუალურ ან ეკონომიკურ ძალადობას; მკვლელობა უკავშირდება ტრეფიკინგს; მკვლელობა ხორციელდება რიტუალური, ტრადიციული და კულტურული პრაქტიკის მიხედვით და სხვა.

3.2. ფემიციდი – ოჯახური დანაშაული

ფემიციდი ოჯახურ დანაშაულს წარმოადგენს ჩილესა და პერუს სისხლის სამართლის კანონმდებლობით. ფემიციდს განეკუთვნება დანაშაული, თუ იგი ქალის მიმართ ჩადენილია მეუღლის ან პარტნიორის მიერ ან მას სხვაგვარად უკავშირდება.¹¹

„ზოგიერთი ქვეყნის კანონმდებლობა დანაშაულის დეფინიციის მიხედვით ელემენტებს, რომლებიც დანაშაულს აკვალიფიცირებს ფემიციდად: მკვლელობა ხდება ქალთა და მამაკაცთა შორის არათანაბარი ძალაუფლებრივი ურთიერთობების ფარგლებში (გვატემალა და ნიკარაგუა); მკვლელობა ხდება იმის გამო, რომ მსხვერპლი ქალია (კოლუმბია და გვატემალა); მკვლელობა ხდება მსხვერპლის, როგორც ქალის სიძულვილის ან უპატივცემულობის მოტივით (ჰონდურასი); სიძულვილის მოტივი ეფუძნება გენდერს ან სექსუალურ ორიენტაციას, გენდერულ იდენტობას ან თვითგამოხატვას და სასჯელის ნაწილში მკვლელობის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს (არგენტინა)“¹².

ფემიციდი ყოველთვის წარმოადგენს განზრახ დანაშაულს, რადგან დამნაშავემ კარგად იცოდა, რომ დანაშაულს ჩადიოდა და ქალის მკვლელობა სურდა. მკვლელობის ჩადენის განზრახვითი ხასიათი ფემიციდს განარჩევს ქალის წინააღმდეგ ჩადენილი სხვა დანაშაულებისგან.

3.3. ფემიციდი – განზრახი მკვლელობის დამამძიმებელი გარემოება

ვენესუელაში, კოლუმბიასა და არგენტინაში ფემიციდი არ არის განყენებული დანაშაული. იგი განზრახ მკვლელობის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს, რომელიც ჩადენილია დამნაშავის მიერ, რომელსაც მსხვერპლთან ჰქონდა ემოციური ურთიერთობა, იმყოფებოდა ქორწინებაში, მკვლელობა უკავშირდებოდა გენდერულ ძალადობას ან მოხდა იმის გამო, რომ მსხვერპლი ქალი იყო¹³.

4. ფემიციდი საქართველოს კანონმდებლობაში და მისი იდენტიფიცირების სირთულეები

საქართველოში არსებული ფემიციდის სპეციფიკიდან გამომდინარე და ლათინო-ამერიკულ სამოდელო ოქმზე დაყრდნობით, საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობისთვის რელევანტურია ფემიციდის შემდეგი დეფინიციის გამოყენება:

ფემიციდი არის გენდერის ნიშნით ჩადენილი ქალის მკვლელობა, ანუ ქალის მკვლელობა, რომლის ჩადენის მოტივი ან კონტექსტი კავშირშია ქალის მიმართ გენდერულ ძალადობასთან, დისკრმინაციასთან, ან ქალის დაქვემდებარებულ როლთან, რაც გამოიხატება ქალზე უფლებების ქონის სურვილით, ქალთან შედარებით უპირატესი მდგომარეობით, ქალის მიმართ მესაკუთრული დამოკიდებულებით, მისი ქცევის კონტროლით, ან მის გენდერთან დაკავშირებული სხვა მიზეზით. ასევე, ქალის თვითმკვლელობამდე მიყვანა ზემოაღნიშნული მიზეზებით.

საქართველოს კანონმდებლობა „ფემიციდს“, როგორც დანაშაულს არ იცნობს. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში არ არის ცალკე მუხლი, რომელიც

13 იქვე, 74.

11 Chile-Law 20480. 2010. Modifying the Criminal Code and Law No.20.066 on Interfamilial Violence, establishing „femicide“, increasing the sentences applicable to this crime and reforming the norms on parricide.

12 აბაშიძე ა., არგანაშვილი ა., გოჩიაშვილი ნ., ნაცვლიშვილი ა., დეკანოსიძე თ., 2016. „გენდერი და სამართალი. საქართველოს კანონმდებლობის ფემინისტური ანალიზი“, თბილისი, გვ. 74-75.

ფემციდს ანუ გენდერის ნიშნით ჩადენილ მკვლევლობას დასჭადად გამოაცხადებდა. თუმცა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გენდერის ნიშნით ჩადენილი დანაშაული პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებაა მთელ რიგ დანაშაულებთან მიმართებით*.

ფემციდი, როგორც დანაშაული შესაძლებელია გამოიკვეთოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული შემდეგ დანაშაულებში:

- განზრახ მკვლევლობა (სსკ-ის 108-ე მუხლი);
- განზრახ მკვლევლობა დამამძიმებელ გარემოებაში (სსკ-ის 109-ე მუხლი);
- განზრახ მკვლევლობა უეცარი, ძლიერი სულიერი აღელვების მდგომარეობაში (სსკ-ის 111-ე მუხლი);
- ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება, რამაც გამოიწვია სიცოცხლის მოსპობა (სსკ-ის 117-ე მუხლის მე-2 ნაწილი);
- თვითმკვლევლობამდე მიყვანა (სსკ-ის 115-ე მუხლი);
- ჯანმრთელობის განზრახ ნაკლებად მძიმე დაზიანება, რამაც გამოიწვია სიცოცხლის მოსპობა (სსკ-ის 118-ე მუხლის მე-2 ნაწილი);
- გაუპატიურება, რამაც გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა (სსკ-ის 137-ე მუხლის მე-4 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი);
- სექსუალური ხასიათის სხვაგვარი ქმედება, რამაც გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა (სსკ-ის 138-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი);

* მკვლევლობა (მუხლი 109), თვითმკვლევლობამდე მიყვანა (მუხლი 115), ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება (მუხლი 117), ჯანმრთელობის განზრახ ნაკლებად მძიმე დაზიანება (მუხლი 118). ამასთანავე, სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლს დამამძიმებელ გარემოებად ემატება მკვლევლობა, ჩადენილი ოჯახის წევრის მიმართ, ხოლო სსკ-ის 117-ე მუხლს დამამძიმებელ გარემოებად ასევე ემატება ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება, ჩადენილი არასრულწლოვნის თანდასწრებით მისივე ოჯახის წევრის მიმართ, რაც ასევე დამამძიმებელი გარემოება იქნება 118-ე მუხლისთვისაც.

- უკანონო აბორტი, რამაც გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა (სსკ-ის 133-ე მუხლის მე-3 ნაწილი);
- სტერილიზაცია თანხმობის გარეშე, რამაც გამოიწვია სიცოცხლის მოსპობა (სსკ-ის 1331-ე მუხლის მე-3 ნაწილი);
- ქალის სასქესო ორგანოების დასახიჩრება, რამაც გამოიწვია სიცოცხლის მოსპობა (სსკ-ის 1332-ე მუხლის მე-3 ნაწილი);
- ადამიანით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი), რამაც გამოიწვია სიცოცხლის მოსპობა (სსკ-ის 1431-ე მუხლის მე-4 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი);
- წამება, რამაც გამოიწვია სიცოცხლის მოსპობა (სსკ-ის 1441-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი);

მითითებული მუხლებით შესაძლებელია დაკვალიფიცირდეს როგორც ფემციდი, ისე სხვა სახის დანაშაულები, რომელთაც არანაირი კავშირი არ აქვთ გენდერულ მოტივთან. ამიტომ, იმისათვის, რათა დადგინდეს იყო თუ არა ჩადენილი ფემციდი, უნდა შეფასდეს სასამართლოს თითოეული განაჩენი, სადაც მსხვერპლი ქალია და საქმის გარემოებების მიხედვით უნდა განისაზღვროს, თუ რომელ შემთხვევაში გვაქვს საქმე ფემციდთან.

ჩადენილ დანაშაულებში ოჯახური ფემციდის იდენტიფიცირებას ამარტივებს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-11¹ მუხლი, რომელიც განსაზღვრავს, თუ კოდექსის რომელი მუხლებით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენა წარმოადგენს ოჯახურ* დანაშაულს. აქედან გამომდინარე, ოჯახური ფემციდის (მეუღლის/ცოლის ან ყოფილი მეუღლის მკვლევლობა გენდერის ნიშ-

* ამ მუხლის მიზნებისთვის ოჯახის წევრად ითვლება: დედა, მამა, პაპა, ბებია, მეუღლე, შვილი (გერი), ნაშვილები, მინდობით აღსაზრდელი, მშვილენელი, მშვილენლის მეუღლე, მინდობით აღმზრდელი (დედობილი, მამობილი), შვილიშვილი, და, ძმა, მეუღლის მშობელი, სიძე, რძალი, ყოფილი მეუღლე, არარეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფი პირი და მისი ოჯახის წევრი, მეურვე, მზრუნველი, მზარდამჭერი, ავრეთვე, ნებისმიერი სხვა პირები, რომლებიც მუდმივად ეწევიან ან ეწეოდნენ ერთიან საოჯახო მეურნეობას.

ნით) იდენტიფიცირება შესაძლებელია, თუ ზემოხსენებული მუხლები სისხლის სამართლის კოდექსის მე-11¹ მუხლთან ერთად არის დაკვალიფიცირებული.

ფემიციდად არ შეიძლება ავტომატურად დაკვალიფიცირდეს ოჯახში ჩადენილი ქალის ყველა მკვლელობა – მეუღლის ან ყოფილი მეუღლის მკვლელობა. ფემიციდი არის ქალის ყველა მკვლელობა ოჯახში თუ მის ფარგლებს გარეთ, რომელიც მოტივირებულია გენდერული დისკრიმინაციით, ქალის ქცევის კონტროლით, მის მიმართ მესაკუთრული დამოკიდებულებით. ფემიციდი ასევე გულისხმობს გენდერულ ძალადობას ან/და სუბორდინაციას, ასევე, ქალის თვითმკვლელობამდე მიყვანას ოჯახში თუ ოჯახის გარეთ, ზემოაღნიშნული მიზეზებიდან გამომდინარე. ყველაზე ხშირ შემთხვევებში, როდესაც ხდება ქმრის/ყოფილი ქმრის მიერ ცოლის/ყოფილი ცოლის მკვლელობა და დანაშაულის კვალიფიკაცია ხორციელდება სსკ-ის 11¹ მუხლით, დანაშაულის გარემოებები მიუთითებს, რომ საქმე გვაქვს ფემიციდთან. დანაშაულის ფემიციდად კვალიფიკაციისთვის მნიშვნელოვანია, დანაშაული ჩადენილი იყოს გენდერული ნიშნით ქალის მკვლელობა იმიტომ, რომ ის ქალია.

სსკ-ის 53¹-ე მუხლის პირველი ნაწილი სასჯელის დამამძიმებელ გარემოებად მიიჩნევს დანაშაულის ჩადენას გენდერული დისკრიმინაციის მოტივით*. იგი ამძიმებს ჩადენილი ქმედების ხარისხს და მხედველობაში მიიღება/უნდა მიიღებოდეს სასამართლოს მიერ სასჯელის შეფარდებისას.

სსკ-ის 53¹-ე მუხლის მეორე ნაწილის მიხედვით, სასჯელის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს დანაშაულის ჩადენა

ოჯახის ერთი წევრის მიერ ოჯახის სხვა წევრის მიმართ*.

ფემიციდის კვალიფიკაციისთვის მნიშვნელოვანია გაანალიზდეს სსკ-ის 53¹-ე, მე-11¹ მუხლები და გენდერის ნიშნით ჩადენილი დანაშაულის პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებები მთელ რიგ დანაშაულებთან მიმართებაში.

დანაშაულის ფემიციდად კვალიფიკაციისთვის მნიშვნელოვანია მოტივის გამოკვეთა. მამაკაცის მიერ ქალის მკვლელობა შესაძლოა დაკვალიფიცირდეს ფემიციდად, თუ დანაშაულის ჩადენის მოტივი დაკავშირებულია ქალის მიმართ დისკრიმინაციულ დამოკიდებულებასთან ან გენდერული ძალადობის ზოგად კონტექსტთან. ფემიციდის ჩადენის მოტივი ასევე უკავშირდება დანაშაულის მიერ მსხვერპლის დაქვემდებარებულ ობიექტად აღქმას, რომელიც უნდა ემორჩილებოდეს მამაკაცს, როგორც დომინანტ და უპირატესობის მქონე სუბიექტს.¹⁴ ფემიციდის მოტივის ნიშნებს წარმოადგენს: მსხვერპლის მიმართ დისკრიმინაციული ან სექსისტური დამოკიდებულება; მესაკუთრული დამოკიდებულება; ქცევის კონტროლი; გენდერული როლების მორჩილების მოთხოვნა.

5. სასამართლო ეთაპზე არსებული პრობლემები ფემიციდის კვალიფიკაციისა და სასჯელის შეფარდების კუთხით

საქართველოს სახალხო დამცველის მიერ გაანალიზებულ 2017 წელს ჩადენილი ფემიციდის საქმეებზე* პირველი ინსტანცი-

* დანაშაულის ჩადენა რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, სექსუალური ორიენტაციის, გენდერის, გენდერული იდენტობის, ასაკის, რელიგიის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულების, შეზღუდული შესაძლებლობის, მოქალაქეობის, ეროვნული, ეთნიკური ან სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ქონებრივი ან წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის ან დისკრიმინაციის შემცველი სხვა ნიშნით შეუწყნარებლობის მოტივით არის პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოება ამ კოდექსით გათვალისწინებული ყველა შესაბამისი დანაშაულისათვის.

* დანაშაულის ჩადენა ოჯახის ერთი წევრის მიერ ოჯახის სხვა წევრის მიმართ, უმწეო მდგომარეობაში მყოფის მიმართ, არასრულწლოვნის მიმართ ან მისი თანდასწრებით, განსაკუთრებული სისასტიკით, იარაღის გამოყენებით ან იარაღის გამოყენების მუქარით, სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, არის პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოება ამ კოდექსით გათვალისწინებული ყველა შესაბამისი დანაშაულისათვის.

¹⁴ ინტერ-ამერიკული სახელმძღვანელო ოქმი, გვ. 35.
* სულ საერთო სასამართლოებიდან სახალხო დამცველის აპარატმა მიიღო 37 განაჩენი. მათი გაცნობის შე-

ის სასამართლოების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებში იკვეთება პრობლემები ფემიციდის კვალიფიკაციისა და ფემიციდის დანაშაულისადმი გენდერ-სენსიტიური მიდგომის ნაკლებობის კუთხით.

მაგალითად, სახალხო დამცველის მიერ გამოკვლეულ ორ საქმეზე, პირველი ინსტანციის სასამართლომ დანაშაული არასწორად დააკვალიფიცირა და უგულვებლყო რიგი ფაქტობრივი გარემოებები, რომელიც ბრალდებულის მიერ გენდერული დისკრიმინაციით მოტივირებული ქალის მკვლელობის განსაკუთრებულ სისასტიკით ჩადენაზე მიანიშნებდა¹⁵.

სასამართლოების მიერ, ძირითადად, არ ხდება ქალთა მიმართ ჩადენილი მკვლელობების გენდერული დისკრიმინაციის მოტივის გამოკვლევა. როგორც წესი, სასამართლოები განაჩენებში არ მსჯელობენ გენდერულ დისკრიმინაციის მოტივზე, როგორც სასჯელის დამამძიმებელ გარემოებაზე. რიგ საქმეებში დანაშაულის ჩადენის მოტივი დასახელებული არ არის, რიგ საქმეებში კი დანაშაულის ჩადენის მიზეზად მითითებულია ურთიერთშელაპარაკება, შურისძიება, განაწყენება, ეჭვიანობა და შურისძიება ეჭვიანობის ნიადაგზე.

განხილული საქმეებიდან მხოლოდ ერთ საქმეში იმსჯელა სასამართლომ სსკის 53¹-ე მუხლის პირველ ნაწილზე, რა დროსაც დაადგინა, რომ საქმეში სასჯელის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენდა დანაშაულის ჩადენა გენდერული დისკრიმინაციის მოტივით. საქმეზე მსჯელობისას სასამართლომ ძირითად მოტივად მიუთითა ეჭვიანობა, თუმცა, ასევე, დაადგინა,

მდგომ საქმის მასალების გამოთხოვა გადაწყდა მხოლოდ 18 საქმეზე, რადგან 13 განაჩენის შემთხვევაში დანაშაული არ იყო მომხდარი 2017 წელს, 3 შემთხვევაში არ იკვეთებოდა დანაშაულის ჩადენის გენდერული მოტივი, 1 საქმე კი ეხებოდა ოჯახში ძალადობას და არ წარმოადგენდა ფემიციდის შემთხვევას. საქმის მასალების გაცნობის შემდეგ, კვლევისთვის მხოლოდ 17 შეირჩა. კერძოდ, ქალის მკვლელობის 9 და ქალის მკვლელობის მცდელობის 8 შემთხვევა.

15 საქართველოს სახალხო დამცველის ფემიციდის მონიტორინგის ანგარიში: 2017 წლის სისხლის სამართლის საქმეთა ანალიზი, 19, <http://ombudsman.ge/geo/190306081201spetsialuri-angarishebi/femitsidismonitoringis-angarishi-kalta-genderuli-mkvlelobebi-2017-tslis-siskhlis-samartlis-sakmeta-analizi>

რომ დანაშაული ჩადენილი იყო გენდერული დისკრიმინაციის მოტივით. შესაძლებელია ითქვას, რომ სახელდების პრობლემა არ წყდება მაშინაც კი, თუ მოსამართლე უთითებს მოტივის შესახებ შესაბამის მუხლს, რადგან „ფემიციდად“ და „გენდერული ნიშნით ჩადენილ მკვლელობად“ საქმის იდენტიფიცირება როგორც წესი, არ ხდება¹⁶.

სახალხო დამცველის ანგარიშის თანახმად, სასამართლომ 14 საქმეში გამოიყენა სისხლის სამართლის კოდექსის 53¹ მუხლის მეორე ნაწილი, რაც ოჯახურ დანაშაულებთან მიმართებით სასამართლოს სენსიტიურ მიდგომაზე მიუთითებს. თუმცა, სასამართლო და პროკურატურა განაჩენის გამოტანისას ფორმალურად ეყრდნობა მითითებულ მუხლს და თითქმის არ მსჯელობს მუხლის სპეციფიკაზე კონკრეტულ ფაქტობრივ გარემოებებთან მიმართებით.

პირველი ინსტანციის სასამართლოები ფემიციდის საქმეებზე სასჯელის განსაზღვრის დროს არაადეკვატურ ლიბერალურ მიდგომას იჩენდნენ.

მაგალითად, მცხეთის რაიონული სასამართლო მიერ განხილულ ერთერთ საქმეში ბრალდებულმა აფექტის მდგომარეობაში განზრახ უმძიმესი, სიცოცხლისათვის სახიფათო დაზიანებები მიაყენა მეუღლეს. მცხეთის რაიონულმა სასამართლომ ბრალდებულს სასჯელის სახით შეუფარდა მხოლოდ 1 წლით თავისუფლების აღკვეთა. სასამართლომ სასჯელის შეფარდებისას უგულვებლყო ის ფაქტი, რომ დანაშაული ჩადენილი იქნა ოჯახის წევრის მიმართ, რაც სასჯელის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს. სსკის 111ე მუხლი ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას 1 წლიდან 3 წლამდე, თუმცა სასამართლომ დაუსაბუთებლად, მითითებული მუხლის თავისუფლების აღკვეთის სახის მინიმუმი 1 წლით თავისუფლების აღკვეთა გამოიყენა.¹⁷

16 იქვე, 22.

17 საქართველოს სახალხო დამცველის ფემიციდის მონიტორინგის ანგარიში: 2017 წლის სისხლის სამართლის საქმეთა ანალიზი, 20, <http://ombudsman.ge/geo/190306081201spetsialuri-angarishebi/femitsidismonitoringis-angarishi-kalta-genderuli-mkvlelobebi-2017-tslis-siskhlis-samartlis-sakmeta-analizi>

სასამართლოს განაჩენებში მსხვერპლის მიმართ განხორციელებული ოჯახში ძალადობა/გენდერული ძალადობა მკვლელობის ჩადენის მომენტამდე მიჩნეული არ არის დამამძიმებელ გარემოებად. აღნიშნულთან დაკავშირებით განაჩენებში ინფორმაცია არ არის. გაანალიზებული განაჩენებიდან არცერთ შემთხვევაში ოჯახში ძალადობის წინა ისტორია სასჯელის დანიშვნისას გათვალისწინებული არ ყოფილა.

დენილია ფემიციდი. ქალთა მკვლელობების დანაშაულის განხილვისას, სასამართლოებმა მხედველობაში უნდა მიიღონ ძალადობისა და დისკრიმინაციის ზოგადი კონტექსტი, გადატანილი ძალადობის შემთხვევები და მსხვერპლის ვიქტიმიზაციის ისტორია.

6. რეკომენდაციები

- საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში შევიდეს ცვლილება და ცალკე დანაშაულად განისაზღვროს ფემიციდი, როგორც ქალის მკვლელობა გენდერული დისკრიმინაციის მოტივით, ჩადენილი მისი ქცევის კონტროლის, ქალის მიმართ მესაკუთრული დამოკიდებულების, ქალის დაქვემდებარებული როლის ან მასზე უფლებების მოპოვების მიზნით, ასევე, გენდერთან დაკავშირებული სხვა საფუძვლებით;
- ქალთა მკვლელობების საქმეების განხილვისას და გადაწყვეტილების მიღებისას, სასამართლოები უნდა მოქმედებდნენ დაშვებით, რომ ჩა-

დასკვნა

საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობა არ ახდენს ფემიციდის, როგორც გენდერული დისკრიმინაციით მოტივირებული ცალკე დანაშაულის რეგულაციას, რაც ართულებს და ზოგჯერ შეუძლებელსაც კი ხდის ქმედების სათანადო კვალიფიკაციას და დანაშაულის გენდერული მოტივის გამოკვეთას. აღნიშნულიდან გამომდინარე, არაადეკვატურად ღმობიერია ფემიციდისთვის შეფარდებული სასჯელები. საქმის განხილვისას, სასამართლოები არ მოქმედებენ იმ შეხედულებით, რომ ჩადენილია ფემიციდი. სასამართლოები საქმის განხილვისას და გადაწყვეტილების გამოტანისას მხედველობაში არ იღებენ ქალთა მიმართ ძალადობის ზოგად კონტექსტს და ძალადობის წინარე ისტორიას, რაც გენდერ-სენსიტიური მიდგომის ნაკლებობაზე მიუთითებს.

monitoringis-angarishi-kalta-genderuli-mkvlelobebi-2017-tslis-siskhlis-samartlis-sakmeta-analizi

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ინტერ-ამერიკული სახელმძღვანელო ოქმი
2. აბაშიძე ა., არგანაშვილი ა., გოჩიაშვილი ნ., ნაცვლიშვილი ა., დეკანოსიძე თ., 2016. „გენდერი და სამართალი. საქართველოს კანონმდებლობის ფემინისტური ანალიზი“, თბილისი
3. საქართველოს სახალხო დამცველის ფემიციდის მონიტორინგის ანგარიში: 2017 წლის სისხლის სამართლის საქმეთა ანალიზი, გვ. 19, <http://ombudsman.ge/geo/190306081201spetsialuri-angarishebi/femitsidis-monitoringis-angarishi-kalta-genderuli-mkvlelobebi-2017-tslis-siskhlis-samartlis-sakmeta-analizi>

PROBLEMS OF QUALIFICATION OF FEMICIDE AS A CRIME MOTIVATED BY GENDER DISCRIMINATION (ANALYSIS OF LAW AND COURT PRACTICE)

Tamar Avaliani

Doctor of Laws,

Associate Professor of Caucasus International University

KEY WORDS: Woman, Family, Violence

RESUME

The present article – “Problems of Qualification of Femicide as a Crime Motivated by Gender Discrimination (Analysis of Law and Court Practice)” – discusses characteristics of femicide and the problems of its identification as a crime motivated by gender discrimination. The paper raises problems such as the lack of establishment of femicide as a crime in Georgian legislation as well as the challenges of its qualification and an adequate sentencing by the court. The author explores problematic aspects of the court practice regarding femicide committed in Georgia and the lack of gender-sensitive approaches by the judges.

The article analyzes various international legal standards identifying femicide as a criminal offence and the best practices of Latin-American countries.

NOTES:

1. Russel D.E., 2006. P. 77-78. quoted in Latin American Model Protocol, p.13. Russel D.E., Roberta Harmes A., 2001. „Femicide in Global Perspective“, New York: Teachers College, 2001. P. 77-78 (In English)
2. Spinelli B., 2011. „Femicide and Feminicide in Europe, Gender motivated killings of women as a result of intimate Partner of intimate partner violence“, Expert Paper, p. 7. (In English)
3. Monarrez Fragoso J., Feminicidio sexual serial en Ciudad Juarez. 1993-2001. Debate Fem., v. 13, n.25, p.279-308, 2002. (In Spanish)
4. Russel D.E., Roberta Harmes A., 2001. „Femicide in Global Perspective“, New York: Teachers College, 2001. P. 77-78. (In English)
5. Campbell J. C., 2003. „Risk Factors for Femicide in Abusive Relationships: Results From a Multisite Case Control Study, American Journal of Public Health“. p.93. (In English)
6. Report of UN Special Rapporteur. A/HRC/20/16, May 23, par. N16. http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/A.HRC.20.16_En.pdf (In English)
7. Latin American Model Protocol, p. 15-16. (In English)
8. Rosa-Linda Fregoso, and Cynthia Bejarano., 2010. „Terrorizing Women: Feminicide in the Americas“. Duke UP, Preface. (In English)
9. Latin American Model Protocol, p.14. (In English)
10. El Salvador – Special Comprehensive Law for a Life Free from Violence for Women. Law No. 779. 2012. Nicaragua: Comprehensive Law against Violence toward Women and Reforms to Law No.641, „Criminal Code“ (In English)
11. Chile-Law 20480. 2010. Modifying the Criminal Code and Law No.20.066 on Interfamilial Violence, establishing „femicide“, increasing the sentences applicable to this crime and reforming the norms on parricide. (In English)
12. Abashidze A., Arganashvili A., Gochiashvili N., Natsvlshvili A., Dekanosidze T., 2016. „Gender and Law. Feminist Analysis of Georgian Legislation“, Tbilisi, p. 74-75. (In Georgian)
13. Ibid, 74. (In English)
14. Inter-American Model Protocol, p. 35. (In English)
15. Report of Ombudsman of Georgia on Monitoring Femicide Cases: Analysis of criminal cases, 2017,19 <http://ombudsman.ge/geo/190306081201spetsialuri-angarishebi/femitsidis-monitoringis-angarishi-kalta-genderuli-mkvlelobebi-2017-tslis-siskhlis-samartlis-sakmeta-analizi> (In Georgian)
16. Ibid, 22. (In Georgian)
17. Report of Ombudsman of Georgia on Monitoring Femicide Cases: Analysis of criminal cases, 2017, 20 <http://ombudsman.ge/geo/190306081201spetsialuri-angarishebi/femitsidis-monitoringis-angarishi-kalta-genderuli-mkvlelobebi-2017-tslis-siskhlis-samartlis-sakmeta-analizi> (In Georgian)

BIBLIOGRAPHY:

1. Inter-American Model Protocol. (In English)
2. Abashidze A., Arganashvili A., Gochiashvili N., Natsvlshvili A., Dekanosidze T., 2016. „Gender and Law. Feminist Analysis of Georgian Legislation“, Tbilisi. (In Georgian)
3. Report of Public Defender of Georgia on Monitoring of Femicide: Analysis of Criminal Cases of 2017, p.19, (In Georgia)<http://ombudsman.ge/geo/190306081201spetsialuri-angarishebi/femitsidis-monitoringis-angarishi-kalta-genderuli-mkvlelobebi-2017-tslis-siskhlis-samartlis-sakmeta-analizi>